

DZIENNIK URZĘDOWY

MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Warszawa, dnia 28 sierpnia 2015 r.

Poz. 34

**ZARZĄDZENIE Nr 31
MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

z dnia 27 sierpnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia Programu Aktywności Społecznej Młodzieży na 2015 r.

Na podstawie art. 5c ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2014 r. poz. 1118, 1138 i 1146) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Ustanawia się *Program Aktywności Społecznej Młodzieży*, który stanowi załącznik do niniejszego zarządzenia.

§ 2.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

**MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

Władysław Kosiniak-Kamysz

Załącznik do zarządzenia nr 31
Ministra Pracy i Polityki Społecznej
z dnia 27 sierpnia 2015 r.

**Resortowy Program
Aktywności Społecznej Młodzieży
na rok 2015**

AKTYWNA MŁODZIEŻ

Spis treści

WSTĘP	4
I. OKREŚLENIE GRUPY WIEKOWEJ	4
II. RAMY PRAWNE ORAZ ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	5
Podstawa prawna programu	5
Zgodność z krajowymi i europejskimi dokumentami strategicznym i programowymi oraz innymi regulacjami	5
III. DIAGNOZA	7
Poziom kapitału społecznego	8
Poziom uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie	8
Poziom aktywności fizycznej młodzieży	8
Uzależnienie od internetu, nikotyny i alkoholu oraz nieprawidłowe odżywianie się i brak snu	8
Zdrowie psychiczne młodzieży i jego zaburzenia	8
Poziom aktywności kulturalnej młodzieży	9
Poziom aktywności społecznej młodzieży, w tym wolontariat młodzieżowy	9
Poziom zaufania do polityków, zainteresowanie polityką i sprawami życia publicznego	9
Sytuacja młodych na rynku pracy	10
Młodzi zagrożeni wykluczeniem społecznym	10
Młodzi niepełnosprawni	11
Budowanie solidarności międzypokoleniowej	11
Brak systemu wspierania aktywności społecznej młodzieży i grup młodzieżowych	11
Analiza SWOT dotycząca młodzieży w wieku 13–30	12
IV. CELE PROGRAMU	13
V. PRIORYTETY I KIERUNKI INTERWENCJI	13
Opis priorytetów	13
Działania przewidziane w poszczególnych priorytetach	14
Priorytet I. Pasje i zainteresowania	14
Priorytet II. Aktywność społeczna i obywatelska	15
Priorytet III. Rozwijanie kompetencji i umiejętności przydatnych na rynku pracy	17
Priorytet IV. Infrastruktura wsparcia młodzieży	18
Priorytet V. Pomoc techniczna	18
VI. BENEFICJENCI PROGRAMU	18
VII. PLAN FINANSOWY PASM	18
VIII. PODMIOTY UCZESTNICZĄCE W REALIZACJI PROGRAMU I ICH ZADANIA	19
IX. WARUNKI I ZASADY SKŁADANIA OFERT I REALIZACJI PROGRAMU	19
X. NADZÓR NAD REALIZACJĄ PROGRAMU	20

WSTĘP

Proces kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego trwa już trzecią dekadę, mimo to zaangażowanie w działalność w organizacjach pozarządowych oraz zaufanie społeczne, uznawane za główne wyznaczniki dojrzałego społeczeństwa obywatelskiego, wciąż pozostają w Polsce na niezadawalającym poziomie. Upowszechnienie się postaw obywatelskich nie jest możliwe bez wzmocnienia kapitału społecznego, który z kolei budowany jest na poziomie społeczności lokalnych, w codziennej działalności na rzecz dobra wspólnego. W związku z powyższym wydaje się szczególnie ważne i potrzebne, by wspomóc młode pokolenie w obywatelskim i społecznym dojrzeniu tak, by konkretne decyzje i działania młodych osób prowadziły w przyszłości do umacniania społecznej równowagi. Aktywność społeczna młodych osób może się realizować – także poprzez rozwój własnych kompetencji, pasji i zainteresowań – w różnoraki sposób, począwszy od działań dla najbliższej społeczności (koleżeńskiej, szkolnej, wsi, osiedla, gminy, itd.), czy otoczenia, pomocy osobom lub grupom będącym w gorszym położeniu, na infrastrukturalnym wsparciu organizacji młodzieżowych skończywszy. Każda z tych form społecznego zaangażowania pomoże młodzieży w zdobywaniu wiedzy i umiejętności oraz kształtowaniu postaw potrzebnych do umacniania społeczeństwa obywatelskiego.

Istotę programu stanowi kształtowanie aktywnych postaw społecznych oraz wyposażenie młodzieży w kompetencje umożliwiające im lepsze funkcjonowanie zarówno w społeczeństwie, jak i na rynku pracy. Tacy młodzi ludzie dorastając będą mogli przekazywać kolejnym pokoleniom pozytywne wartości, wychowywać je w duchu poszanowania godności innych ludzi, dawać przykład znaczenia aktywności społecznej, czy w końcu zachęcać do angażowania się w działania na rzecz innych.

Program Aktywności Społecznej Młodzieży (zwany dalej PASM) stanowi uzupełnienie oferty programowej skierowanej do organizacji III sektora. Jest komplementarny wobec działań podejmowanych w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020. W zakresie zadań wykonywanych przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego wpisuje się w kompleksowe rozwiązania dedykowane różnym grupom wiekowym, realizując Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego, zbudowaną w podziale na fazy życia. Program Aktywności Społecznej Młodzieży razem z Rządowym Programem na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020 będą pozwalały objąć dwie istotne dla każdego społeczeństwa grupy wiekowe – młodzież i seniorów.

Inicjatywa tworzenia programu została podjęta przez Doraźny Zespół do spraw polityki na rzecz Młodzieży Rady Działalności Pożytku Publicznego w odpowiedzi na oczekiwania i potrzeby środowiska młodzieżowego. Wypracowane przez Zespół założenia stały się podstawą do tworzenia Programu Aktywności Społecznej Młodzieży. Dalsze prace nad Programem odbywały się w ramach Zespołu do spraw aktywności społecznej młodzieży powołanego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Uczestniczyli w nich także eksperci – przedstawiciele organizacji młodzieżowych i różnych resortów.

PASM stanowi początek drogi w projektowaniu polityki publicznej dedykowanej młodzieży. Planowana jest kontynuacja Programu w kolejnych latach.

I. OKREŚLENIE GRUPY WIEKOWEJ

Rządowy Program Aktywności Społecznej Młodzieży skierowany jest do grupy osób w wieku 13–30 lat.

Dolna granica wieku wynika z dwóch głównych przesłanek:

- poziomu rozwoju psychofizycznego młodego człowieka, a co za tym idzie zmiany jego potrzeb i oczekiwań, ale też możliwości, aby z podmiotu oddziaływać dorosłych, kiedy był dzieckiem, stawać się podmiotem aktywnym, kształtującym otoczenie poprzez własne działanie;
- zakończenia szkoły podstawowej i rozpoczęcia trzeciego etapu edukacji – nauki w gimnazjum. Poprzedzona jest ona dokonaniem pierwszego ważnego w życiu wyboru – kierunku w jakim dalej chce się kształcić (rodzaje gimnazjów: specjalne, integracyjne, dwujęzyczne, z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznymi, sportowymi i przysposabiającymi do pracy, sportowe i mistrzostwa sportowego) oraz samej szkoły. Wraz z nową szkołą stoją przed młodym człowiekiem nowe wyzwania: większa anonimowość, nowy zespół klasowy, zmienione wymagania.

Ten moment również w odczuciu samych zainteresowanych jest przejściem do grupy młodzieży.

Natomiast określenie górnej granicy wieku grupy objętej programem na 30 rok życia wynika z momentu usamodzielniania się młodych ludzi. W stosunku do pokolenia swoich rodziców zdecydowanie później zawierają oni małżeństwa, otrzymują pierwszą stałą pracę, co skutkuje późniejszym założeniem własnego gospodarstwa domowego.

Określenie takich ram wiekowych jako grupy młodzieży pokrywa się ze strategią przyjętą przez Komisję Europejską w dokumencie „Inwestowanie w młodzież i mobilizowanie jej do działania – strategia UE na rzecz młodzieży”¹. W dokumencie przyjęto uważać za grupę określaną jako młodzież – grupę w wieku 13–30 lat.

Szczególnie istotny jest efekt płynnego przechodzenia pomiędzy różnymi fazami życia (zarówno z fazy dzieciństwa do fazy młodzieńczej, fazy młodzieńczej do dorosłości, jak i wewnątrz grupy wiekowej młodzieży), który jest możliwy jedynie w przypadku posiadania kompetencji społecznych, których nabycie i rozwinięcie umożliwi PASM.

II. RAMY PRAWNE ORAZ ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Podstawa prawna programu

Podstawą prawną Programu jest art. 5c ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2014 r. poz. 1118, 1138 i 1146).

Art. 5c ustawy przewiduje możliwość opracowywania przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, po zasięgnięciu opinii Rady Działalności Pożytku Publicznego, resortowych oraz rządowych programów wspierania rozwoju organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy oraz finansowego wspierania tych programów, w szczególności w trybie otwartego konkursu ofert.

Zgodność z krajowymi i europejskimi dokumentami strategicznymi i programowymi oraz innymi regulacjami

Program jest integralnym elementem działań na rzecz realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Program służy także realizacji dodatkowego dokumentu strategicznego pt. Perspektywa uczenia się przez całe życie.

Program jest zgodny ze strategią *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*² będącą długookresowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej. Wśród nadrzędnych celów strategii dwa w znaczącym stopniu dotyczą młodzieży: podniesienie poziomu wykształcenia, w tym szczególnie przez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę (do poniżej 10%) oraz podniesienie wskaźnika zatrudnienia (do 75%). Jedną z inicjatyw przewodnich, służących realizacji wyznaczonych celów, stanowi „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”³. W obrębie tegoż Programu wyznaczono kluczowe działania, które odnoszą się także do młodzieży, w tym szczególnie: wspieranie zmian statusu na rynku pracy przez m.in. poprawienie dostępu do kształcenia przez całe życie (bardziej elastyczne ścieżki uczenia się, kształcenie pozaformalne i nieformalne, integracja systemów poradnictwa w zakresie uczenia się oraz poradnictwa zawodowego), wyposażenie pracowników w umiejętności właściwe z punktu widzenia zatrudnienia (umiejętności niezbędne do odniesienia sukcesu na rynku pracy), promowanie przedsiębiorczości.

Zgodnie z komunikatem Komisji Europejskiej na temat odnowionej agendy społecznej, której celem jest stworzenie obywatelom UE nowych szans: „młodzież jest priorytetem społecznej wizji Unii Europejskiej, a obecny kryzys zwiększa jeszcze potrzebę zadbania o młody kapitał ludzki.” W strategii podkreśla się konieczność podejmowania działań zwiększających aktywność społeczną i obywatelską młodzieży, włączanie jej w procesy decyzyjne oraz lepsze przygotowanie jej do wejścia na rynek pracy, a także dbanie o włączający charakter działań, tak by obejmowały one jak najszersze grupy młodych ludzi.

Kluczowymi elementami strategii *Odnowione ramy europejskiej współpracy na rzecz młodzieży (2010–2018)* są, oprócz kwestii zatrudnienia czy edukacji, elementy takie jak partycypacja, udział w wolontariacie, włączanie społeczne. Należy pamiętać jednak, jak bardzo z punktu widzenia młodego człowieka ważne są inne elementy życia społecznego tj. aktywność w życiu lokalnym, we własnej społeczności, możliwość wypowiedzania się na tematy dla niego ważne, rozwijanie własnych zainteresowań. Młodzi ludzie chcą brać udział w debatach i dyskusjach nt. polityki, i jak pokazują badania, polityka ich interesuje, o ile czują, że ich działania mają wpływ na życie społeczne. Potencjał obywatelski młodzieży tym samym powinien być wspierany przez dodatkowy program, taki właśnie jak Aktywność Społeczna Młodzieży. Dodatkowo, jak pokazują badania Europejskiego Forum Młodzieży, korzystanie z form edukacji

¹ Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 27 kwietnia 2009 r. – Inwestowanie w młodzież i mobilizowanie jej do działania: strategia UE na rzecz młodzieży – Odnowiona otwarta metoda koordynacji na potrzeby wyzwań i możliwości stojących przed młodzieżą [COM(2009) 200 wersja ostateczna].

² Komunikat Komisji z dnia 3 marca 2010 r. – Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu [COM(2010) 2020 wersja ostateczna].

³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z dnia 23 listopada 2010 r. – Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie [COM(2010) 682 wersja ostateczna].

pozaformalnej np. przez udział w pracach organizacji młodzieżowych, jest silnie powiązane z zatrudnieniem młodych ludzi. Badanie to pokazało, że 5 z 6 umiejętności, których wymagają pracodawcy (tj. komunikacja, umiejętności organizacyjne, decyzyjność, pewność siebie, samodzielność, umiejętność pracy w grupie), rozwijanych jest w czasie aktywności w organizacjach młodzieżowych. Dodatkowo młodzi ludzie w organizacjach rozwijają umiejętności obywatelskie, wiedzę na temat swoich praw obywatelskich i społecznych oraz dbanie o dobro wspólne, co jest konieczne do funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego.

Dokument Komisji Europejskiej *EU Youth Report 2012* wskazuje, iż w styczniu 2011 r. w UE mieszkało 95,2 milionów młodych ludzi w wieku od 15 do 29. Z raportu wynika, że zaangażowanie młodych ludzi w rozwiązywanie globalnych problemów jest stosunkowo niskie i wynosi 3,2%. (najwyższe w obszarach praw człowieka i zmian klimatycznych). Poruszone są również kwestie kultury i rozwoju związanego z edukacją. Dokument zwraca uwagę na zdrowie i dobre samopoczucie, które stanowią podstawę rozwoju silnego społeczeństwa. Podkreśla się w nim np. znaczenie problemu zaburzeń psychicznych wynikających ze stawiania czoła wielu wyzwaniom związanym z przejściem od dzieciństwa do życia osoby dorosłej⁴ oraz otyłości. Przedstawia on wybrane inicjatywy poszczególnych państw UE, które mają na celu poprawę sytuacji młodzieży oraz zwiększenie jej uczestnictwa w społeczeństwie obywatelskim poszczególnych państw.

Cele programu są spójne z założeniami Planu Działania Komisji Europejskiej „Przedsiębiorczość 2020”, który zawiera rekomendacje działań na rzecz wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw (w tym przedsiębiorstw społecznych) nie tylko przez uproszczenie procedur administracyjnych i ułatwienia dostępu do finansowania, ale także edukację młodzieży w zakresie przedsiębiorczości oraz wzmocnienie kompetencji przedsiębiorczych wśród grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (m.in. kobiety, seniorzy, migranci).

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (dalej ŚSRK) to dokument wskazujący strategiczne zadania państwa w średnim horyzoncie czasowym. Określa w perspektywie 10 lat cele, które mają wzmocnić procesy rozwojowe w Polsce. Stanowi ona dokument, z którego wynika 9 zintegrowanych, sektorowych strategii rozwoju.

W ŚSRK wskazano strategiczne obszary, w których mają koncentrować się główne działania i określono, jakie interwencje w tym zakresie są niezbędne. Interwencje te mają na celu usuwanie barier rozwojowych tzw. „wąskich barier”. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne: Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna.

Program Aktywności Społecznej Młodzieży jest zgodny z celami ŚSRK (w szczególności w obszarach: Rozwój Kapitału Ludzkiego oraz Integracja społeczna). Największa spójność widoczna jest w kontekście tworzenia warunków dla kształtowania postaw uczenia się przez całe życie, w tym także uczenia się innego niż formalne, zachęcania do aktywności obywatelskiej np. w formule wolontariatu, wzrostu poziomu aktywności fizycznej społeczeństwa, w tym w szczególności wzrostu poziomu aktywności fizycznej młodzieży, rozwijania postaw przedsiębiorczych (także przez promowanie instrumentów z obszaru ekonomii społecznej) oraz zapobiegania ubóstwu dzieci i młodzieży, mogącym w przyszłości prowadzić do wykluczenia społecznego dużych grup ludności.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL) jest jedną z 9 strategii zintegrowanych. Koordynatorem strategii jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Jej głównym celem jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjału osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia tj. wczesne dzieciństwo, edukacja szkolna, edukacja na poziomie wyższym, aktywność zawodowa, uczenie się dorosłych i rodzicielstwo oraz starość.

Każdy z tych etapów jest realizowany przez konkretne narzędzia, których opis znajduje się w Dokumencie Implementacyjnym do SRKL. Najważniejsze z nich w kontekście programu to: zwiększanie poziomu kompetencji kluczowych, społecznych, obywatelskich, podniesienie jakości kształcenia i zwiększenie znaczenia edukacji pozaformalnej i nieformalnego uczenia się, edukacja obywatelska, promowanie zdrowego stylu życia, wyrównywanie szans grup defaworyzowanych, w tym wprowadzenie instrumentów aktywnej integracji społecznej i zawodowej oraz wykorzystywania instrumentów innowacyjnych, takich jak ekonomia społeczna. Wszystkie one prowadzą do lepszego przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy.

Program Aktywności Społecznej Młodzieży za pomocą wyodrębnionych priorytetów przyczynia się do realizacji założeń SRKL, w szczególności na dwóch etapach: edukacja szkolna, edukacja na poziomie wyższym. Świadczy to o jego zgodności z przedmiotowym dokumentem strategicznym.

⁴ Duży wpływ na zwiększanie się poziomu stresu wśród młodych ludzi mają naciski i oczekiwania społeczne oraz rodzinne, a także kryzys gospodarczy czy sytuacja rodzinna.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (SRKS) zakłada, że kapitał społeczny jest ważnym czynnikiem rozwoju kraju i wymaga wzmocnienia. Podejmowane działania powinny przyczyniać się do wzrostu wzajemnego zaufania Polaków i sprzyjać poprawie zaufania do instytucji oraz organów państwa. Kluczowym elementem inicjowanych zmian powinno być wzmocnienie gotowości Polaków do działania na rzecz dobra wspólnego. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej jest gospodarzem drugiego obszaru strategii obejmującego zagadnienia partycypacji społecznej i aktywności obywatelskiej.

SRKS w ramach 4 wyodrębnionych priorytetów zakłada m.in. tworzenie postaw sprzyjających współpracy i zaufaniu, wzmocnienie znaczenia edukacji obywatelskiej, nabywanie kompetencji w uczeniu się innym niż formalne, upowszechnienie uczestnictwa młodzieży w kulturze, rozwijanie kompetencji społecznych, także wśród liderów i animatorów, wdrożenie działań edukacyjnych dotyczących przedsiębiorczości społecznej (także skierowanych do młodzieży) w zakresie przygotowania do przedsiębiorczości oraz wspierania spółdzielni uczniowskich, zachęcanie młodzieży do intensyfikacji partycypacji i aktywności społecznej, w tym na poziomie lokalnym, rozwijanie indywidualnej filantropii i wolontariatu czy rozwijanie społecznego wymiaru sportu.

Program Aktywności Społecznej Młodzieży przyczynia się do realizacji założeń SRKS we wszystkich jej celach strategicznych (w szczególności cel 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji i cel 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne), jest więc on zgodny z założeniami SRKS.

III. DIAGNOZA

Pracując nad diagnozą brano pod uwagę głównie zagadnienia, które wpływają na sytuację młodzieży w Polsce, w szczególności jej aktywność społeczną. Wybór tych zagadnień został dokonany na podstawie zidentyfikowanych problemów, wynikających z dostępnych dokumentów i analiz oraz tych wskazanych przez uczestników ankiety przeprowadzonej przez Zespół ds. Młodzieży Rady Działalności Pożytku Publicznego.

Zebranie danych dla całej grupy jest utrudnione, gdyż przyjęta w dokumencie grupa wiekowa 13–30 lat rzadko jest badana jako całość. Należy jednak brać pod uwagę, iż grupa ta jest zróżnicowana – inne potrzeby mają osoby pozostające na etapie edukacji formalnej, a inne osoby które ten etap ukończyły. Innego podejścia wymagają także uczniowie szkół, studenci, dziewczęta, chłopcy, grupy młodzieżowe z miasta czy terenów wiejskich.

Według danych GUS na dzień 31 grudnia 2012 r. liczba dzieci i młodzieży w poszczególnych grupach wiekowych zmniejsza się z roku na rok. Związane jest to m.in. ze zmniejszaniem liczby dzieci w rodzinie, świadomą bezdzietnością małżeństw, późnym macierzyństwem, cyklami demograficznymi. Proces ten jest znaczący. Grupa wiekowa 10–14 lat liczy 1 872 768 osób, 15–19 lat – 2 218 662 osoby, 20–24 lata – 2 697 005 osób, a grupa 25–29 lat – 3 157 190 osób. Różnica pomiędzy poszczególnymi kategoriami wiekowymi jest znacząca. Między grupą najstarszą, a najmłodszą wynosi 1 284 422 osoby.

Ponieważ dane GUS nie wyodrębniają grupy wiekowej 13–30 lat – odpowiadającej tej przyjętej w Programie, można jedynie szacować, że liczba osób, do których kierowane są te działania, wynosi 9 009 241, co stanowi 23,4% populacji osób żyjących w Polsce.

Niezależnie od miejsca zamieszkania niezbędne jest wsparcie zaangażowania się młodych w działalność społeczną, choć należy pamiętać, że zupełnie inne narzędzia wsparcia są potrzebne młodzieży miejskiej i z terenów wiejskich, jako że infrastruktura i dostęp do niej, dostęp do instytucji i możliwość współpracy z nimi, poziom materialny życia, możliwość uczestnictwa w decyzjach politycznych dotyczących danej miejscowości, itp. różnią się w zależności od lokalizacji. Zaangażowanie to może często być drogą do tworzenia dla młodych miejsc pracy na poziomie lokalnym poprzez wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego (renesans rzemiosła lokalnego, ekoturystyka, itp.) oraz prowadzenie działań, które będą w stanie pozytywnie wpływać na jakość życia ludzi w danych społecznościach.

Należy zauważyć, że w miastach żyje więcej młodych ludzi niż na obszarach wiejskich. Jest to związane z procesem edukacji oraz przemieszczaniem się w poszukiwaniu pracy. Młodzi ludzie przenoszący się do miasta znajdują się w nowej dla siebie sytuacji. Poszukują nowych grup rówieśniczych, nowego miejsca zamieszkania. Dla części z nich ten stan jest przejściowy, po zakończeniu edukacji wracają do rodzin, inni pozostają na stałe lub migrują za granicę.

Na rodzaj i poziom aktywności młodzieży w dobrowolnych, motywowanych altruizmem i bezinteresownością materialną działaniach, które wykraczają poza obowiązki związane z życiem rodzinnym oraz byciem uczniem, studentem czy pracownikiem wpływa wiele zróżnicowanych czynników.

Diagnoza, w sposób syntetyczny, przedstawia najważniejsze z nich, które najsilniej wpływają na postawy młodzieży i jej aktywność społeczną.

Poziom kapitału społecznego

Najmłodszych badanych (18–24 rok życia) cechuje wyższy poziom nieufności w porównaniu z osobami starszymi i czynnymi zawodowo. Młodzi ludzie deklarują natomiast większe zaufanie do instytucji działających w sferze publicznej⁵. Spośród nich największym zaufaniem cieszą się organizacje charytatywne (Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Polski Czerwony Krzyż oraz Caritas). Większość młodych ludzi uważa, że należy być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom, jednocześnie jednak dane pokazują, że młodzi są – spośród wszystkich grup wiekowych – najmniej wrażliwi na dobro wspólne.

Poziom uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie

Lukę między zdobytym wykształceniem formalnym, a potrzebami wynikającymi z konieczności dostosowania do zmieniającego się rynku pracy wypełnić powinno uczenie się przez całe życie, z wykorzystaniem różnych form edukacji, w tym zwłaszcza edukacji innej niż formalna. W Polsce uczestnictwo w uczeniu się przez całe życie jest na niskim poziomie (ok. 5%). Największą aktywność na tym polu przejawiają na ogół osoby z wyższym wykształceniem, co nie sprzyja niwelowaniu dysproporcji kwalifikacji związanych ze zróżnicowanym poziomem wykształcenia formalnego.

Poziom aktywności fizycznej młodzieży

Aktywność fizyczna zapewnia człowiekowi we wszystkich fazach życia optymalny stan zdrowia, dobrą sprawność, zarówno fizyczną i umysłową. Szczególnie istotna jest w okresie dojrzewania, kiedy kształtują się pierwsze nawyki oraz postawy prozdrowotne. Badania GUS wskazują, że 99,4 % osób w wieku 15–19 lat spędza swój czas wolny biernie, na czynnościach niewymagających ruchu i wysiłku fizycznego. Badania przeprowadzone na grupie wiekowej 20–29 lat dały podobne wyniki.

Spośród młodych deklarujących aktywność fizyczną jako formę spędzania czasu wolnego najwięcej zadeklarowało spacer, gimnastykę, jazdę na rowerze, deskorolce lub inny niezbyt intensywny ruch (pomiędzy 78 a 87% zależnie od wieku), mniej (pomiędzy 40–50%) bieganie, pływanie, aerobik lub inny sport rekreacyjny, w sezonie praca na działce lub w ogrodzie, a bardzo niewiele (pomiędzy 12 a 18%) uprawianie intensywnego treningu (np. siłownia) czy sport wyczynowy.

Do najczęstszych przyczyn pogarszającego się poziomu sprawności fizycznej zaliczono:

- niski poziom zajęć wychowania fizycznego w szkole (55% szkół nie uwzględnia posiadanej infrastruktury oraz możliwości ruchowych, potrzeb zdrowotnych i zainteresowań uczniów; 33% szkół nie organizuje imprez sportowych; 74% szkół nie prowadzi działań zapobiegających spadkowej tendencji uczestnictwa uczniów w zajęciach wychowania fizycznego),
- narastający problem spadku zdolności motorycznych,
- przewagę alternatywnych, niezwiązanych z aktywnością fizyczną form spędzania czasu wolnego.

Uzależnienie od internetu, nikotyny i alkoholu oraz nieprawidłowe odżywianie się i brak snu

Jednym z głównych zagrożeń jest uzależnienie nastolatków od internetu, nikotyny, alkoholu, czy narkotyków. Racjonalne i właściwe wykorzystanie internetu stanowi priorytet, ponieważ młodzi ludzie powinni w aktywny sposób wykorzystywać swój czas wolny. Stale zwiększająca się liczba dzieci i młodzieży (co ósmy nastolatek) przejawia symptomy dysfunkcyjnego korzystania z internetu. Znacznie częściej z nadużywaniem sieci mają problem młodzi ludzie, którzy borykają się z innymi trudnościami takimi jak zaburzenia uwagi, myślenia czy agresywne zachowania.

Wśród zachowań mających wpływ na niewłaściwy rozwój młodego człowieka można wymienić nieprawidłowe odżywianie się, brak ruchu, złą jakość snu, stosowanie substancji uzależniających, takich jak nikotyna oraz alkohol. Badanie Głównego Urzędu Statystycznego *Zdrowie dzieci i młodzieży w Polsce* za 2009 r. wykazało iż ponad 45% osób w wieku od 15 do 19 lat piło alkohol w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie. Z kolei na podstawie badania Centrum Badania Opinii Społecznej *Konsumpcja substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną* stwierdzono, że w latach 1992–2003 liczba uczniów, którzy używali narkotyków w ciągu ostatniego roku, systematycznie rosła (z 5% do 24%). Kolejnym problemem z tym związanym jest nadwaga. W 2009 r. aż 20,1% populacji kobiet i mężczyzn w wieku 15–29 lat, wg obliczonego indeksu masy ciała, miało nadwagę. Otyłość natomiast występowała u ponad 4% młodzieży.

Zdrowie psychiczne młodzieży i jego zaburzenia

Problemy związane ze zdrowiem, kłopoty finansowe, wiek, poczucie wykluczenia społecznego, samotność są obserwowane istotnie częściej wśród osób o gorszej kondycji psychicznej, co manifestuje się znacząco wśród kobiet. Obecnie przewiduje się, że do 2020 r. depresja będzie najpowszechniej występującym zaburzeniem psychicznym.

⁵ *Zaufanie społeczne*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2012.

Aktualne wyniki badań WHO oraz EZOP Polska sugerują, że występowanie depresji w populacji młodzieży może dotyczyć nawet 20% z nich i to jeszcze przed ukończeniem 19 roku życia. Niepokojący jest znaczny wzrost liczby samobójstw wśród dzieci i młodzieży.

Poziom aktywności kulturalnej młodzieży

Dzieci oraz młodzież stanowią tzw. grupę etatowych odbiorców kultury (zazwyczaj nie są obciążone obowiązkami rodzinnymi oraz pracą na pełen etat, dysponują największą ilością czasu wolnego; jednocześnie na kulturę mogą przeznaczać stosunkowo ograniczone środki). Do tej grupy skierowanych jest też najwięcej ofert kulturalnych.

Obniżanie poziomu aktywności kulturalnej jest związane przede wszystkim z: niechęcią uczniów do uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych, zmniejszeniem czytelnictwa książek, spadkiem zainteresowania przedsięwzięciami instytucji kulturalnych takich jak filharmonia, teatr, muzea, galerie, kino (artystyczne) oraz brakiem uczestnictwa w amatorskich ruchach artystycznych.

Uczestnictwo w życiu kulturalnym zależy od wielu czynników, wśród których wymienić można: pochodzenie społeczne, poziom wykształcenia rodziców, miejsce zamieszkania, jakość i poziom dotychczasowej edukacji szkolnej, zainteresowania własne młodzieży, infrastrukturę kulturalną w miejscu stałego zamieszkania czy środowisko społeczne i modele zachowań, jakie w nim dominują.

Raport opublikowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wskazuje na fakt, iż na przestrzeni lat 1989–2008 wzrosło w znacznym stopniu oglądanie telewizji, jednakże nastąpił spadek w zakresie uczęszczania do filharmonii oraz na wystawy do galerii sztuki. Najpopularniejszymi formami rozrywki wśród młodzieży uważanymi za aktywność kulturalną są: oglądanie telewizji, czytanie gazet, słuchanie radia, chodzenie do kina, czytanie książek, czytanie czasopism, amatorskie muzykowanie⁶.

Poziom aktywności społecznej młodzieży, w tym wolontariat młodzieżowy

W opinii zdecydowanej większości Polaków badanych w kwietniu 2011 r. wolontariat jest aktywnością charakterystyczną dla ludzi młodych. Badania pokazują, że spośród młodych Polaków w wolontariat angażuje się 22% osób w wieku 15–25 lat i 12% wieku 26–35 lat. Wśród najmłodszych jest to więcej niż średnia dla ogółu (16%), ale nadal niewiele biorąc pod uwagę potrzeby. Najwięcej wolontariuszy rekrutuje się spośród uczniów i studentów (29%). Jako główna motywacja zaangażowania młodzieży w wolontariat wymieniana jest przyjemność z takiej działalności oraz zainteresowania (43%). Na kolejnym miejscu znajduje się deklaracja, że „jeśli ja pomogę innym, oni pomogą mi” (29%). Wśród najczęściej wymienianych przyczyn uniemożliwiających zaangażowanie w wolontariat są brak wolnego czasu (49%) oraz brak wiedzy i zainteresowania tym polem aktywności (42%). Jako inne przyczyny identyfikowane są nastawienie na sukces indywidualny (w życiu, w nauce, w pracy) oraz brak stymulowania postaw prospołecznych w rodzinie czy w szkole. Młodzi ludzie są skoncentrowani na samych sobie, dojrzewają bez poczucia sensu i potrzeby działań na rzecz innych i dobra wspólnego.

Także postępująca globalizacja i dominacja postaw egoistycznych i indywidualistycznych wywierają negatywny wpływ na wolę troszczenia się młodych ludzi o dobro wspólne. Rozluźnieniu ulegają relacje międzyludzkie, młodzi ludzie czują się włączeni w ciągły proces „wyścigu szczurów”, co pogłębia reakcje stresowe zaburzające równowagę psychiczną młodego pokolenia. Taki stan rzeczy wpływa na możliwość przeżywania życia w dobrostanie ekonomicznym, psychicznym, wynikającym z dobrych, zdrowych relacji interpersonalnych.

Poziom zaufania do polityków, zainteresowanie polityką i sprawami życia publicznego

Na nastawienie młodych Polek i Polaków duży wpływ mają spory między politykami oraz zajmowanie się nieistotnymi, z ich punktu widzenia, tematami. Młodzi nie ufają politykom, aż 77% z nich uważa, że głównym celem przywódców partii politycznych jest zdobycie władzy i czerpanie z niej osobistych korzyści. Jedyne 7% ma poczucie, że partie reprezentują ich interesy. Opisane wyżej negatywne nastawienie do polityki wśród młodzieży przekłada się na jej niską frekwencję wyborczą, która w 2011 r. wynosiła 49%.

Włączanie młodzieży w procesy podejmowania decyzji jest niewystarczające i w dużej mierze pozorne. Co prawda system oświaty gwarantuje na każdym etapie kształcenia udział samorządu uczniów i słuchaczy, ale ze względu na nieprzygotowanie kadry pedagogicznej do pracy w takich formach nie jest on w pełni wykorzystywany⁷.

⁶ *Raport o stanie i różnicowaniach kultury miejskiej w Polsce*, red. zbiorowa, Warszawa 2009.

⁷ W ramach podejmowanych już działań Ośrodek Rozwoju Edukacji, będący publiczną placówką doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, prowadzoną przez Ministra Edukacji Narodowej, w ramach rozwoju kompetencji społecznych i obywatelskich, prowadzi szereg szkoleń, programów i projektów, służących rozwojowi, m.in. u nauczycieli, wspomnianych kompetencji. Udostępnia również na swoich stronach, możliwe do pobrania i wykorzystania, materiały w tym zakresie. Są one dostępne pod adresem: <http://www.ore.edu.pl>. Przedstawione na wstępie kwestie są również uwzględniane podczas prowadzenia procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

Również na poziomie samorządów uczniowskich w ostatnich latach odnotowano spadek aktywności młodzieży. Według badań CBOS⁸ począwszy od 2003 r. odsetek uczniów deklarujących udział w wyborach do samorządu szkolnego systematycznie rósł aż do 2010 r., gdy po raz pierwszy przekroczył 50%. Jednakże obecnie tendencja się odwróciła i w 2013 r. jedynie 39 % uczniów i uczennic uczestniczyło w ww. wyborach.

Brak jest też mechanizmów współdecydowania młodzieży, na wzór tych wypracowanych w krajach Unii Europejskiej. W UE dialog usystematyzowany (ang. „structured dialogue”) to forma komunikacji między młodymi ludźmi a decydentami, osobami które mogą wpływać na to, co dzieje się zarówno w kraju, jak również w Unii Europejskiej. Oznacza to, że decyzje dotyczące młodych powinny zapadać zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”⁹.

Sytuacja młodych na rynku pracy

Sytuację osób młodych na rynku pracy charakteryzuje szereg wymiarów, wśród których główne to: poziom zatrudnienia, poziom bezrobocia, przynależność do grupy NEET (ang. not in employment education and training), czy formy zatrudnienia. Mniej korzystna sytuacja młodych na rynku pracy związana jest z kilkoma czynnikami: niewielkim jeszcze doświadczeniem zawodowym, niskimi lub niepełnymi kwalifikacjami, słabym osadzeniem na rynku pracy i niewykształconym kapitałem społecznym w potencjalnych miejscach pracy. W sytuacji kryzysu lub pogarszającej się sytuacji pracodawcy to właśnie osoby mniej doświadczone, zatrudniane na umowy cywilno-prawne lub czasowe są zwalniane. Przynależność do grupy NEET powoduje nie tylko utrwalenie negatywnych wzorców funkcjonowania zawodowego, ale przekłada się również na niższe zaufanie – w tym także do instytucji, mniejsze zainteresowanie i zaangażowanie w sprawy publiczne (m.in. uczestnictwo w wyborach) oraz mniejsze zaangażowanie w sprawy społeczne (m.in. przynależność do organizacji)¹⁰.

Innymi czynnikami wpływającymi na sytuację ludzi młodych na rynku pracy jest ich stosunkowo niski poziom kompetencji, które powinny być postrzegane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji oraz niedostosowanie posiadanych już kompetencji do wymagań zmieniającego się dynamicznie rynku pracy. Zwraca uwagę niski poziom kluczowych kompetencji przydatnych w pracy zawodowej (w tym inicjatywy i przedsiębiorczości, współpracy, komunikacji), a także niski poziom umiejętności sprzyjających adaptowaniu się do zmieniającego się i stawiającego coraz to nowe wymagania rynku pracy. Co więcej, łączy się to z niskim poziomem umiejętności uczenia się (stawianie sobie celów edukacyjnych, planowanie i monitorowanie własnej pracy, ale także budowania motywacji, uczenia się we współpracy z innymi itp.). Jak wynika z badania: Bilans Kapitału Ludzkiego, w 2012 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, co trzeci pracodawca deklaruje trudności ze znalezieniem odpowiednich pracowników. W opinii respondentów problem ten nie wynika z małej podaży na rynku pracy osób o określonych kwalifikacjach, ale związany jest przede wszystkim z brakiem odpowiednich kompetencji u osób szukających zatrudnienia. Z tego względu polityki publiczne w obszarze młodych i dotyczące obszaru edukacji formalnej, pozaformalnej oraz nieformalnej, powinny być skierowane przede wszystkim na kształcenie kompetencji cenionych wysoko przez pracodawców.

Istotnym czynnikiem wpływającym na sytuację młodych na rynku pracy jest również istnienie struktur organizacyjnych reprezentujących interesy młodych pracowników – tylko 6% osób w wieku 18–24 lata należy do związku zawodowego (wśród osób 25–34 lata – 45%).

Dodatkowo zatrudnianie na umowy cywilno-prawne bądź czasowe kształtuje niestabilną sytuację zawodową tych osób, a także uniemożliwia podejmowanie długofalowych zobowiązań zarówno o charakterze finansowym (zaciąganie kredytów hipotecznych na kupno własnego mieszkania), jak i prywatnym np. (opóźnia zakładanie rodziny i decydowanie się na dzieci). W konsekwencji mamy do czynienia ze zjawiskiem „późnego gniazdownictwa” (44,4% młodych do 30 r.ż. mieszka wciąż z rodzicami) i coraz późniejszym usamodzielnianiem się w kategoriach finansowych, zawodowych, społecznych.

Młodzi zagrożeni wykluczeniem społecznym

Ubóstwem w najwyższym stopniu zagrożone są młode osoby. Biedzie często towarzyszą zjawiska takie jak uzależnienia, przemoc, bezrobocie, a także gorsze warunki zamieszkiwania, co często skutkuje niepowodzeniami szkolnymi młodych osób oraz ich gorszym funkcjonowaniem w społeczności. Jak wskazuje w swoich badaniach prof. Wielisława Warzywoda-Kruszyńska istotą biedy jest nie tylko brak pieniędzy ale również niemożność wykorzystania możliwości czy wręcz brak wyboru¹¹. Co więcej proces dziedziczenia biedy jest wzmacniany przez najbliższe otoczenie społeczne, a więc wzrastanie w warunkach ubóstwa, czy wręcz enklawach biedy, co w wielu przypadkach prowadzi do powtórzenia przez osoby młode scenariuszy życiowych ich rodziców i opiekunów¹².

⁸ „Młodzież 2013” Fundacja Badania Opinii Społecznej CBOS, 2014 r. <http://www.cinn.gov.pl/portal?id=166545>.

⁹ http://www.mlodziej.org.pl/sites/mlodziej.org.pl/files/news_programme/2146/infopak_litwa.pdf.

¹⁰ *Europejskie badanie jakości życia*, Eurofound, 2012.

¹¹ W. Warzywoda-Kruszyńska, Zjawisko biedy dzieci a zagrożenie wykluczeniem społecznym w przyszłości. [on line] <http://www.brpd.gov.pl/badaniabiedy.html>.

¹² *Dziedziczenie biedy i wykluczenia społecznego – w perspektywie lokalnej polityki społecznej*, Wielisława Warzywoda-Kruszyńska, Kamil Kruszyński, [w:] *Polski Raport Social Watch 2010. Ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, s.49-55, Warszawa 2011.

Młodzi niepełnosprawni

W 2011 r. w Polsce mieszkały 267 643 osoby niepełnosprawne w wieku 15–29 lat, co stanowi 5,6% wszystkich osób niepełnosprawnych. Młodzież z niepełnosprawnościami jest grupą zróżnicowaną zarówno pod względem rodzaju i stopnia niepełnosprawności, jak i pod względem aktywności społecznej, edukacyjnej oraz zawodowej. Młode osoby z niepełnosprawnościami są chętne do podnoszenia/zmiany swoich kompetencji i kwalifikacji, także w formie kształcenia nieformalnego i pozaformalnego oraz do podejmowania zatrudnienia. Praca zawodowa pełni bowiem w ich życiu nie tylko funkcję ekonomiczną, ale również rehabilitacyjną oraz socjalizacyjną.

Budowanie solidarności międzypokoleniowej¹³

Badania postaw wobec starości prowadzone przez CBOS wskazują na poczucie rosnącego dystansu międzypokoleniowego. W obszarze solidarności międzynarodowej należy zwrócić uwagę na następujące aspekty:

- wykorzystanie istniejącej infrastruktury społecznej do tworzenia i rozwoju przyjaznych, łatwo dostępnych przestrzeni do spotkań międzypokoleniowych i wymiany doświadczeń dla osób młodych i starszych w środowiskach lokalnych, sąsiedzkich, miejscach pracy,
- wspieranie projektów międzypokoleniowych,
- otwieranie uczelni i szkół na współpracę z organizacjami seniorskimi (wspólne projekty, staże studenckie, wolontariat osób młodych, badania poświęcone współpracy pokoleń realizowane we współpracy z organizacjami seniorskimi etc.),
- wypracowanie i upowszechnienie narzędzi wspierających współpracę różnych grup wieku z uwzględnieniem m.in. metod mentoringu i zarządzania wiekiem.

W tym aspekcie w szczególności odzwierciedlona jest komplementarność Programu z Programem na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020.

Brak systemu wspierania aktywności społecznej młodzieży i grup młodzieżowych

W Polsce system wsparcia grup młodzieżowych, w tym grup nieformalnych i organizacji skupiających młodzież nie jest wypracowany. W obszarze tym należałoby zwrócić uwagę na następujące aspekty:

- przygotowanie liderów młodzieżowych do pracy z grupą rówieśniczą,
- przygotowanie dorosłych pracujących z młodzieżą,
- dostępność miejsc gdzie młodzież może się spotykać i podejmować różne formy aktywności,
- dostępność środków finansowych na inicjatywy młodzieży.

Funkcjonują natomiast punkty informacji dedykowanej młodzieży – Eurodesk, centra wolontariatu.

Z powyższej diagnozy wynika, że wśród przyczyn niedostatecznie wysokiego poziomu aktywności społecznej młodzieży wymienić można:

- obniżający się wraz z wiekiem i nabytymi doświadczeniami poziom zaufania wobec innych oraz zmniejszanie chęci do współdziałania i współpracy,
- utrwalanie postaw egoistycznych i oportunistycznych,
- przerost ambicji i deklarowanych umiejętności nad faktycznie posiadanymi,
- niski poziom kompetencji społecznych, niska świadomość znaczenia aktywności społecznej i wolontariatu,
- nacisk kładziony przez szkołę i rodziców na pierwszorzędne znaczenie obowiązków szkolnych i nauki kosztem aktywności społecznej,
- niski poziom kompetencji kluczowych sprzyjających podejmowaniu działań społecznych (m.in. inicjatywności i przedsiębiorczości, współpracy, komunikacji, zarządzania czasem czy pracy projektowej),
- brak wystarczającego wsparcia i promowania aktywności społecznej w podstawie programowej kształcenia ogólnego, programach studiów itd. oraz utrudniony dostęp do edukacji pozaformalnej,
- mała integracja między edukacją formalną i nieformalną w zakresie inicjowania aktywności społecznej,

¹³ Solidarność międzypokoleniowa może być definiowana jako spójność społeczna pomiędzy różnymi grupami wieku (spójność międzypokoleniowa).

- fasadowość ciał reprezentatywnych, tj.: rad młodzieżowych, samorządów szkolnych,
- niski poziom odpowiedzialności za podejmowane decyzje i wybory,
- niski poziom kondycji psychofizycznej i dorastanie w ciągłej sytuacji stresowej (niski poziom aktywności ruchowej i fizycznej, dominacja biernych form rozrywki, nałogi, choroby tj. otyłość, choroby psychiczne, depresja),
- brak wykształconych, aktywnych mentorów – osób dorosłych stwarzających przestrzeń i warunki do rozwoju pasji i zainteresowań oraz aktywności społecznej oraz autorytetów,
- rosnące bezrobocie, trudności na rynku pracy (np. wyścig szczurów), niski poziom przedsiębiorczości, niska świadomość potencjału przedsiębiorczości społecznej,
- niski poziom współpracy na linii młodzież – władze szkoły, władze miast,
- rosnąca liczba młodych ludzi uzależnionych m.in. od internetu oraz komputera,
- naśladownictwo, chęć bycia „modnym” i „trendy”, zagubienie, brak respektowania „wyższych” życiowych wartości.

Analiza SWOT dotycząca młodzieży w wieku 13–30

Mocne strony:	Słabe strony:
<ul style="list-style-type: none"> • wiara we własne siły i pewność siebie; dostęp do instrumentów kształtujących samoocenę w przypadku problemów z wiarą we własne siły; • umiejętność szybkiego uczenia się; • kreatywność, potrzeba kreowania własnego otoczenia; • otwartość na nowości; (otwartość na nowe wyzwania); • deklarowany wysoki poziom kompetencji cyfrowych (znajomość nowoczesnych technologii) oraz umiejętność szybkiego poruszania się w „gąszczu informacji” i korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy; ✓ osoby w wieku 16–24 lata mają najwyższe spośród wszystkich grup wiekowych umiejętności korzystania z komputerów (w zakresie prac biurowych, tworzenia i modyfikowania stron www oraz programowania); ✓ młodsze osoby w najbardziej wszechstronny sposób korzystają z Internetu oraz częściej niż osoby z pozostałych grup wiekowych używają narzędzi komunikacyjnych; • dobra znajomość języków obcych (w szczególności języka angielskiego); • istnienie aktywnych organizacji młodzieżowych i grup wspierających młodzież; • chęć realizacji pasji i zainteresowań (chęć samorealizacji, rozwijania swoich zainteresowań). 	<ul style="list-style-type: none"> • niski udział w różnych formach edukacji pozaformalnej; • niskie kompetencje społeczne; • niski poziom zrzeszania się w organizacjach obywatelskich; • niska świadomość znaczenia aktywności społecznej i wolontariatu; • fasadowość ciał reprezentatywnych: rady młodzieżowe, samorządy szkolne; • niska świadomość odpowiedzialności za podejmowane decyzje oraz późne usamodzielnianie się młodych ludzi; • niski poziom przedsiębiorczości oraz niska świadomość potencjału przedsiębiorczości społecznej; • naśladownictwo negatywnych wzorców, stylu życia celebrytów prezentowanych w mediach; • obniżający się wraz z wiekiem i nabytymi doświadczeniami poziom zaufania wobec innych; • brak wzorców zachęcających do współpracy i współdziałania; • niski poziom czytelnictwa spowodowany m.in. dostępnością wiedzy „w pigułce” (przede wszystkim w Internecie).
Szanse:	Zagrożenia:
<ul style="list-style-type: none"> • istnienie dokumentów strategicznych i programowych skierowanych do młodych ludzi; • integracja poprzez sport wywierająca dobry wpływ na rozwój młodego człowieka; • wykorzystanie środków masowego przekazu oraz internetu do rozwoju potencjału młodych ludzi; • dostęp do wpływów i wzorców globalnych; • istnienie różnorodnych środków zewnętrznych pozwalających na finansowanie wybranych działań; • dostęp do informacji; • rozwój integracji międzypokoleniowej; • partnerska współpraca międzynarodowa. 	<ul style="list-style-type: none"> • narastanie postaw egoistycznych i oportunistycznych; • dorastanie w ciągłej sytuacji stresowej, niski poziom aktywności ruchowej, dominacja biernych form rozrywki, nałogi, choroby tj. otyłość, choroby psychiczne, depresja; • dziedziczenie negatywnych wzorców w przypadku rodzin ubogich (tzw. dziedziczenie biedy); • wysoki poziom emigracji młodzieży, w tym najlepiej wykształconej i uzdolnionej (drenaż mózgow); • rosnące bezrobocie, trudności na rynku pracy (np. wyścig szczurów), niski poziom przedsiębiorczości; • brak wykształconych mentorów, kryzys autorytetów; • niski poziom współpracy na linii młodzież – władze szkoły, władze miast; • niewystarczające wsparcie aktywności społecznej w podstawie programowej

Przytoczone dane wskazują na konieczność wspierania młodzieży w szczególności w rozwijaniu własnych kompetencji społecznych poprzez kształtowanie postaw prospołecznych, zachęcanie do uczestnictwa w życiu publicznym, zachęcanie do aktywnego spędzania czasu wolnego, aktywność fizyczną i kulturalną czy wolontariat. W efekcie tych działań nastąpi nie tylko zwiększenie świadomości wagi aktywności społecznej i wzrost kapitału społecznego, ale także poprawie ulegną szanse młodych ludzi na rynku pracy.

IV. CELE PROGRAMU

Program Aktywności Społecznej Młodzieży obejmuje swoim zasięgiem bardzo dużą i wewnętrznie zróżnicowaną grupę docelową – począwszy od wieku, miejsca w procesie kształcenia, sytuacji materialnej, miejsca zamieszkania, aż po posiadane kompetencje społeczne i aktywność społeczną. Inwestowanie w rozwój kompetencji tej właśnie grupy jest szczególnie istotne z punktu widzenia przyszłości państwa, gdyż warunkuje miejsce młodzieży zarówno w życiu społecznym, jak i na rynku pracy. Program nie odpowiada na wszystkie możliwe do zidentyfikowania bolączki młodych ludzi, ale stanowi punkt wyjścia w tworzeniu rozwiązań systemowych, które pozwolą skoordynować różne działania podejmowane dla młodych ludzi.

Ma on przede wszystkim stworzyć przestrzeń dla aktywności młodzieży oraz umożliwić im wyrażanie siebie, także przez pomoc innym. Nie będzie on więc określał bardzo szczegółowo obszarów wsparcia, zakreśli natomiast swoistą „mapę drogową”, która ułatwi beneficjentom wpisanie swoich działań w konkretny priorytet programu. To inwencja młodych ludzi, beneficjentów programu będzie warunkowała propozycje konkretnych działań, które będą realizowane w ramach programu, a zostaną wyłonione w procedurze otwartego konkursu ofert.

W związku z powyższym celem głównym programu jest zwiększenie szans rozwojowych i poprawa warunków startu ludzi młodych w życie społeczne i zawodowe.

Cele szczegółowe:

- 1) rozwój kompetencji społecznych, przedsiębiorczości i innowacyjności, w tym umiejętności niezbędnych na rynku pracy;
- 2) zwiększenie aktywności społecznej i obywatelskiej młodzieży;
- 3) zwiększenie uczestnictwa młodzieży w podejmowaniu decyzji publicznych;
- 4) rozwój systemu wsparcia inicjatyw młodzieżowych.

Ze względu na charakter Programu (dotyczy rozwoju miękkich kompetencji), co wpływa na problemy z określeniem adekwatnych, twardych mierników pomiaru celu głównego i celów szczegółowych Programu, oddziaływanie Programu będzie mierzone w ramach zleconej ewaluacji Programu, opartej o określone przez Instytucję Zarządzającą pytania badawcze.

V. PRIORYTETY I KIERUNKI INTERWENCJI

KOMPONENT KONKURSOWY

PASM przewiduje działania w czterech wyodrębnionych priorytetowych obszarach:

- Priorytet I. Pasje i zainteresowania;
- Priorytet II. Aktywność społeczna i obywatelska;
- Priorytet III. Rozwijanie kompetencji i umiejętności przydatnych na rynku pracy;
- Priorytet IV. Infrastruktura wsparcia;
- Priorytet V. Pomoc techniczna.

Opis priorytetów

Realizacja projektów w ramach PASM będzie prowadziła do sytuacji, w której ludzie młodzi, traktowani jako suwerenne podmioty życia społecznego, będą posiadali kompetencje i umiejętności, które umożliwią i ułatwią im korzystanie z dostępnej oferty wsparcia. Ich postawy i wartości, którymi się kierują, będą się przyczyniały do budowy kapitału społecznego oraz rozwijania nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego.

W ramach poszczególnych priorytetów pożądaný stan rzeczy przedstawia się następująco:

Priorytet I. Pasje i zainteresowania

Bogata i atrakcyjna oferta czasu wolnego dostępna jest dla każdej młodej osoby, szczególnie dla osób w wieku 13–30 lat. Udział w zajęciach różnego typu przyczynia się do wszechstronnej edukacji nieformalnej pozwalającej nabywać nowe umiejętności i rozwijać kompetencje kluczowe. Młodzież ma możliwość wyboru tematyki zajęć niezależnie od miejsca zamieszkania. Proponowana oferta czasu wolnego rozwija wszystkie pasje i zainteresowania, w szczególności w zakresie: kultury, sztuki, zdrowia, rozwoju fizycznego, ekologii, kompetencji matematycznych, komunikacyjnych, przedsiębiorczości i kreatywności, postaw proobywatelskich. Prowadzone są działania animacyjne pobudzające aktywność młodych, które ułatwią zapobieganie wykluczeniu społecznemu, uzależnieniom oraz stymulują nawyk uczenia się w różnych formach. W sposób szczególny wspierane są innowacyjne formy pracy z młodzieżą.

Priorytet II. Aktywność społeczna i obywatelska młodzieży

Młodzież jest aktywna społecznie. Inicjuje i włącza się w działania na rzecz społeczności lokalnej, samodzielnie podejmuje nowe przedsięwzięcia, uczestniczy w życiu swojej społeczności: wsi, dzielnicy, gminy, regionu, kraju. Grupy młodzieży organizują się do wspólnych działań poprzez pracę w grupach nieformalnych, zakładają organizacje pozarządowe, tworzą partnerstwa. Na poziomie kraju, regionu i lokalnie funkcjonuje reprezentacja interesów młodzieży. Wspierane są ciała społeczne włączające młodzież w proces podejmowania decyzji, w szczególności młodzieżowe rady gmin, samorządy uczniowskie i studenckie oraz związki stowarzyszeń organizacji młodzieżowych. Grupy i organizacje młodzieżowe uczestniczą w wymianie doświadczeń z rówieśnikami w kraju i zagranicą. Liderzy młodzieżowi dzięki systemowi kształcenia i informacji są przygotowani merytorycznie do prowadzenia działań, znają prawa obywatelskie i czynnie z nich korzystają. Wolontariat jest formą aktywności społecznej i jednocześnie przygotowawcą do pracy zawodowej. Zdobyte poprzez działania wolontariackie wiedza i umiejętności są uznawane przez pracodawców. Wypracowany został wspólny system uznawalności kompetencji.

Priorytet III. Rozwijanie kompetencji i umiejętności przydatnych na rynku pracy

Młodzież jest skutecznie przygotowana do funkcjonowania na rynku pracy. Nastąpiła zmiana świadomości w zakresie długości kształcenia, zmiana mentalności: przekonanie, że zakończenie szkoły nie kończy edukacji. Młodzi nabywają umiejętność zdobywania potrzebnej wiedzy nie tylko w ramach edukacji formalnej, ale również poza systemem szkolnym, rozumieją potrzebę uczenia się przez całe życie, co przyczynia się do samodzielnego podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Potrafią rozpoznać zmieniające się wymagania rynku pracy i elastycznie do nich adaptować, z wykorzystaniem nowych technologii, coachingu i doradztwa zawodowego oraz właściwych publicznych i niepublicznych instytucji. W trakcie edukacji młodzi ludzie podejmują działania i realizują przedsięwzięcia o charakterze społecznym: planują, współpracują, publicznie prezentują ich efekty. Integrują to, czego uczy się w szkole z doświadczeniem i wiedzą zdobywanymi poza szkołą oraz potrafią wskazać możliwości wykorzystania tej wiedzy w codziennym życiu (edukacyjnym i zawodowym). Potrafią prezentować swoje doświadczenie edukacyjne i zawodowe adekwatnie do potrzeb kolejnego etapu swego rozwoju edukacyjnego, potencjalnego pracodawcy, organizacji, w której np. starają się o staż, wolontariat itp.

Priorytet IV. Infrastruktura wsparcia

Istnieje stabilna infrastruktura wsparcia grup młodzieżowych i organizacji skupiających młodzież. Młodzież, grupy nieformalne, organizacje młodzieżowe objęte są systemem wsparcia zapewniającym możliwości podejmowania wszechstronnej aktywności społecznej i obywatelskiej. Wsparcie zapewnia kadra pracująca z młodzieżą o wysokich kompetencjach (animator, trener młodzieżowy, pracownik młodzieżowy). Łatwo dostępne jest zaplecze logistyczne, z którego mogą korzystać młodzi. Wypracowany i wdrożony został system wspierający finansowo inicjatywy młodzieży, dostosowany do formy organizacji grup. Systematycznie badane są problemy i potrzeby młodzieży oraz oddziaływania różnych polityk publicznych na tę grupę społeczną. Na poziomie krajowym i regionalnym działania na rzecz młodzieży są koordynowane. W koordynacji uczestniczy społeczne ciało reprezentujące organizacje młodzieżowe i pracujące z młodzieżą.

Działania przewidziane w poszczególnych priorytetach

Priorytet I. Pasje i zainteresowania

Atrakcyjna i zróżnicowana oferta czasu wolnego

Przemiany zachodzące w społeczeństwie, technologiczne i społeczne oraz wyzwania stojące przed młodym pokoleniem wymagają zapewnienia możliwości praktycznego zdobywania wiedzy i doświadczeń. Tylko wtedy młody człowiek będzie dokonywał wyboru drogi życiowej, w tym zawodowej w sposób świadomy. Zadania tego nie jest w stanie wykonać wyłącznie szkoła, dlatego niezbędne jest zapewnienie młodzieży, w szczególności w formach pozaszkolnych, szerokiego dostępu do bogatej oferty atrakcyjnych zajęć w obrębie czasu wolnego, rozwijającej wszystkie sfery aktywności, z wykorzystaniem już istniejącej infrastruktury społecznej (np. domy kultury, biblioteki publiczne, świetlice wiejskie, placówki prowadzone przez organizacje pozarządowe) oraz innowacyjnych form pracy.

W ramach Priorytetu I wsparte będą w szczególności następujące działania:

- edukacja kulturalna, rozumiana m.in. jako organizacja interaktywnych zajęć twórczych (muzycznych, plastycznych, audiowizualnych etc.) wykorzystujących lokalną infrastrukturę kulturalną:
  - organizacja lokalnych grup artystycznych, w tym teatrów, chórów, orkiestr itd.,
  - organizacja kół zainteresowań, związanych z rozwijaniem osobistych pasji i umiejętności artystycznych;
- edukacja historyczna, rozumiana m.in. jako organizacja interaktywnych warsztatów związanych z podmiotową tematyką, grup rekonstrukcyjnych, gier miejskich etc.;
- edukacja medialna, rozumiana m.in. jako organizacja interaktywnych zajęć warsztatowych, gier, quizów pozwalających nabywać kompetencje medialne i informacyjne;
- działania pogłębiające wiedzę i zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej, jej historię, zabytki, mieszkańców;
- działania w obrębie aktywności fizycznej i sportu, z wyłączeniem działań sportowych prowadzonych w ramach „Ogólnopolskiego Systemu Sportu Młodzieżowego”;
- wypoczynek, krajoznawstwo, turystyka społeczna, w tym organizacja rajdów, biegów na orientację, gier tematycznych;
- promowanie działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej, ekologii;
- działalność hobbystyczna i kółka zainteresowań.

W sposób priorytetowy wsparciem objęte zostaną innowacyjne formy pracy z młodzieżą.

Priorytet II. Aktywność społeczna i obywatelska

Mała aktywność w wieku dorastania przekłada się na bierność w życiu dorosłym, dlatego niezbędne jest zwiększanie aktywności społecznej młodych poprzez kształcenie liderów młodzieżowych, działania na rzecz własnego środowiska, w tym działania międzypokoleniowe, włączanie młodzieży w życie publiczne z uwzględnieniem procesu podejmowania decyzji oraz kooperacja grup młodzieżowych, wspieranie aktywności młodzieży w obszarze ekonomii społecznej czy budowanie sieci partnerstw. W ramach tego priorytetu powinny zostać wspierane działania zainicjowane przez samych ludzi młodych.

Zwiększenie uczestnictwa młodzieży w podejmowaniu decyzji publicznych

Zwiększenie udziału młodzieży w życiu lokalnych społeczności oraz w demokracji reprezentatywnej.

- edukacja obywatelska – rozwój zróżnicowanych aktywnych form edukacyjnych: debat, warsztatów z podstaw prawa, organizacja dni otwartych samorządów, itp.;
- działania zwiększające uczestnictwo młodzieży w procesie podejmowania decyzji:
  - rozbudowa systemu informacji, konsultacji, uzgodnień, w szczególności zespoły dialogu obywatelskiego, wspólne zespoły robocze, budżet obywatelski, debaty publiczne itp.,
  - wspieranie udziału młodych w kształtowaniu przestrzeni publicznych, w tym w pracach nad miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
  - wspieraniu udziału młodych w partycypacyjnym projektowaniu miejsc integracji, spędzania wolnego czasu np.: ośrodków kultury, bibliotek, obiektów sportowych, miejsc spotkań, parków, placów zabaw itp.,
  - wspieranie informacyjne młodzieżowych organizacji i grup nieformalnych, młodzieży, liderów/liderek i pracowników młodzieżowych – wykorzystanie standardów krajowego systemu informacji młodzieżowej (Eurodesk),
  - budowa i wspieranie regionalnych i lokalnych portali młodzieżowych, które prócz informacji młodzieżowej umożliwią systematyczny dialog pomiędzy decydentami i młodymi ludźmi,
  - promowanie postaw obywatelskich poprzez zachęcanie do głosowania w wyborach ogólnokrajowych, samorządowych, do samorządów szkolnych, rad młodzieżowych itp.;
- promowanie wartości, tradycji oraz kierunków rozwoju ekonomii społecznej;
- wspieranie procesu tworzenia i rozwoju ciał reprezentujących młodzież: młodzieżowych rad gminy, reprezentacji młodzieży na poziomie regionalnym i krajowym jako partnera dla administracji publicznej i biznesu;
- wspieranie procesu wdrożenia dialogu usystematyzowanego (ang. „structured dialogue”).

Rozwój Lokalny

Wsparcie aktywności młodzieży, w tym zorganizowanej, w podejmowaniu przez nich działań na rzecz środowiska lokalnego, regionu i kraju. Istotnym elementem tego priorytetu jest aktywność samej młodzieży, zadaniem otoczenia jest wspierać ją w podejmowanej aktywności, a nie zastępować.

- **Działania międzypokoleniowe** skierowane do różnych grup wiekowych, w tym seniorów, wspólne rozwiązywanie problemów lokalnych, korzystanie z doświadczeń, wymiana wiedzy i umiejętności (wolontariat kompetencji);
- **Podejmowanie inicjatyw lokalnych** między innymi z zakresu kultury, ekologii, turystyki, sportu pomocy charytatywnej, w formie akcji, happeningów, programów itp.;
- **Tworzenie Regionalnych Funduszy Młodzieżowych** – system mini-grantów dostępnych dla młodzieży zrzeszonej w formalne i nieformalne grupy według następujących zasad:
  - ograniczenie do minimum formalności – uproszczenie procedur, formularzy, rozliczeń, składanie wniosków i sprawozdań przez Internet itp.,
  - podnoszenie świadomości społecznej młodzieży i promocja uczestnictwa (partycypacji) młodych ludzi na każdym etapie realizacji zadania np. komisje przyznające wsparcie finansowe złożone wyłącznie z młodzieżowych liderów/liderów,
  - włączenie samorządów lokalnych we współfinansowanie lokalnych edycji Funduszu Młodzieżowego na poziomie województwa, powiatu i gminy,
  - zapewnienie trwałości działań poprzez wsparcie szkoleń i coachingu grup młodzieżowych na każdym etapie realizacji mini-projektów,
  - wsparcie upowszechniania rezultatów najlepszych mini-projektów – organizowanie konkursów promujących najlepsze młodzieżowe inicjatywy lokalne na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
  - specjalne edycje konkursów grantowych Funduszu Młodzieżowego dla uczniowskich (młodzieżowych) inicjatyw w obszarze ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej, organizowane dla szkół i organizacji pozarządowych.

Współdziałanie

Wspomaganie współpracy osób i grup w wieku 13–30 lat, od grup nieformalnych, poprzez organizacje pozarządowe do budowy reprezentacji na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym:

- wspomaganie działań młodzieży mających na celu samoorganizację się poprzez grupy nieformalne i zorganizowane (stowarzyszeni zwykle, stowarzyszenia itp.);
- animowanie lokalnych sieci współpracy/partnerstw ze szczególnym uwzględnieniem współpracy międzysektorowej;
- wspieranie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, w tym ogólnopolskich i regionalnych spotkań oraz innych platform współpracy;
- animowanie powstawania młodzieżowych grup czy klubów samopomocowych.

Rozwój wolontariatu

Wspieranie rozwoju wolontariatu jako formy angażowania się w sprawy społeczności lokalnych, pomocy innym oraz podnoszenia wiedzy i umiejętności osobistych:

- działania edukacyjne i promocyjne skierowane do potencjalnych wolontariuszy i osób już pracujących jako wolontariusze;
- działania zmierzające do integracji wolontariuszy działających na obszarze tej samej jednostki samorządu terytorialnego lub działających w tym samym obszarze;
- działania zmierzające do integracji organizacji korzystających z pracy wolontariuszy działających na obszarze tej samej jednostki samorządu terytorialnego lub działających w tym samym obszarze;
- wspieranie wolontariatu kompetencji;
- wsparcie organizowania wolontariatu w podmiotach ekonomii społecznej (m.in. integracja osób kształcących się);
- szkolenie i wsparcie koordynatorów wolontariatu;

- rozwijanie wolontariatu długoterminowego młodzieży;
- podejmowanie działań zwiększających uznawalności umiejętności zdobytych podczas wolontariatu na rynku pracy;
- promowanie, nagradzanie osób świadczących pracę jako wolontariusze.

Priorytet III. Rozwijanie kompetencji i umiejętności przydatnych na rynku pracy

Przygotowanie do wejścia na rynek pracy nie opiera się tylko o kompetencje nabyte w toku edukacji formalnej. Ważnym elementem tego procesu jest dokumentowanie i potwierdzanie kwalifikacji nabytych w drodze aktywności młodych ludzi, opartej o podejmowane działania, kształtujące predyspozycje zawodowe.

To, co jeszcze nie dawno było cenione najbardziej – stałość i przywiązanie do jednego miejsca i stanowiska pracy, nie jest już dziś tak ważne. Obecnie mniej ważna jest wiedza z określonego zakresu (ją zawsze można uzupełnić), a znaczenie mają kompetencje istotne także w dalszej perspektywie, do których należą: umiejętność pracy w zespole i pracy projektowej, kompetencje medialne (np. umiejętność posługiwania się mediami, umiejętność pracy w szumie informacyjnym, poszukiwania i selekcjonowania informacji, umiejętność współpracy wirtualnej), kompetencje komunikacyjne w realnych kontaktach z innymi ludźmi.

Doprowadzenie do sytuacji efektywnego godzenia ról społecznych i zawodowych stanowi także podstawę dla zrównoważonego rozwoju osobistego młodego człowieka.

Realizowane w ramach priorytetu projekty powinny mieć na celu rozwijanie kompetencji kluczowych (w tym społecznych, inicjatywności i przedsiębiorczości, komunikacji, pracy w zespole), które pozwolą młodym ludziom lepiej odnaleźć się na rynku pracy. Powinny także zmierzać do sytuacji, w której umiejętności uzyskane w toku edukacji pozaformalnej czy działalności społecznej będą uznawane przez pracodawców.

Główne kierunki działań:

- rozwój nauki, działania prowadzone we współpracy z uczelniami i placówkami badawczymi, w tym z zakresu nowych technologii,
- edukacja formalna: umożliwianie większej integracji edukacji formalnej z nieformalną oraz pozaformalną, a także zwiększenie uznawalności, w systemie formalnym, osiągnięć w zakresie uzyskanych w ramach edukacji nieformalnej i pozaformalnej,
- wsparcie i motywowanie nauczycieli-liderów w zakresie inicjowania i integrowania nauczania przedmiotowego z edukacją nieformalną,
- edukacja pozaformalna dla uczniów: warsztaty i treningi, seminaria, działania edukacyjne online z wykorzystaniem nowych technologii (kursy internetowe, e-portfolio) itd.,
- stworzenie ogólnodostępnych i przyjaznych dla młodych ludzi modeli „blended learning” system zarówno w dziedzinie specjalistycznych kompetencji zawodowych, jak i ogólnych kompetencji kluczowych dla dobrego funkcjonowania na rynku pracy,
- organizowanie praktyk, wizyt studyjnych, prezentacji i wymian dobrych praktyk pomiędzy inicjatywami młodzieżowymi.

Obszary szczególnie ważne:

- praca z osobami należącymi do grupy NEET (not in employment, education and training),
- wspieranie równości szans we wchodzeniu na rynek pracy ze względu na płeć, niepełnosprawność, wykluczenie przestrzenne i inne formy wykluczenia społecznego,
- współpraca z instytucjami edukacyjnymi i pracodawcami, w tym z przedsiębiorstwami społecznymi (np. praktyki i staże zawodowe w przedsiębiorstwach społecznych, także dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i gimnazjalnych,
- rozbudzanie postaw i inicjatyw przedsiębiorczych młodzieży (np. działania edukacyjne i motywacyjne, kampanie społeczne i informacyjne, wymiana dobrych praktyk).

Edukacja pozaformalna młodzieży, obejmująca etap przedzawodowy, dostarczająca wiedzy i kompetencji oraz znajomości zasad postępowania i zarządzania przedsiębiorstwem może być kluczowa dla dalszego rozwoju zawodowego. Na tym etapie w znacznym stopniu jest generowany kapitał społeczny, który może stać się podstawą do aktywności przedsiębiorczej, np. w obszarze ekonomii społecznej:

- edukacja pozaformalna w zakresie „ginących zawodów”,
- promocja i wsparcie spółdzielczości uczniowskiej i akademickiej (animacja, wsparcie metodyczne, szkolenia i doradztwo dla nauczycieli, organizacja konkursów dla opiekunów spółdzielni uczniowskich oraz nauczycieli

i instytucji wspierających rozwój spółdzielczości uczniowskiej i akademickiej, certyfikacja szkół i uczelni przyjaznych ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej, organizacja konkursów, turniejów i olimpiad,

- promowanie przedsiębiorczości społecznej oraz wsparcie merytoryczne dla akademickich biur karier i inkubatorów przedsiębiorczości akademickiej, a także komercjalizacja wypracowanych na uczelniach rozwiązań typu spin-out/spin-off.

Priorytet IV. Infrastruktura wsparcia młodzieży

Przygotowanie liderów młodzieżowych do pracy z grupą rówieśniczą

- wypracowanie programów kształcenia liderów młodzieżowych, uwzględniającego rozwój osobisty i przygotowanie do pracy z grupą w ramach organizacji,
- wsparcie organizacji pozarządowych na poziomie krajowym i regionalnym w zakresie tworzenia i rozwoju zaplecza szkoleniowego liderów i liderów młodzieżowych.

Przygotowanie osób dorosłych pracujących z młodzieżą

- edukacja liderów młodzieżowych w środowiskach lokalnych,
- wypracowanie programów kształcenia osób do pracy z młodzieżą w formach poza szkolnych,
- wsparcie organizacji pozarządowych na poziomie krajowym i regionalnym w zakresie tworzenia i rozwoju zaplecza szkoleniowego liderów i liderów do pracy z młodzieżą,
- edukacja nauczycieli i decydentów w zakresie potrzeb młodych ludzi.

Dostępność infrastruktury

- prowadzenie centrów młodzieżowych, na bazie organizacji pozarządowych, placówek oświatowych i kulturalnych, itp., zapewniających wsparcie lokalowe, doradcze, szkoleniowe młodzieży, młodzieżowych organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych,
- wdrażanie innowacyjnych form wsparcia inicjatyw młodzieżowych: szkoła otwarta dla wszystkich, domy sąsiedzkie z ofertą dla młodzieży, buskontakt,
- wspieranie tworzenia i funkcjonowania platform wymiany informacji na rzecz wzmocnienia powiązań sieciowych sektora, w tym portali internetowych oraz wydawnictw prasowych.

Priorytet V. Pomoc techniczna

Środki techniczne zostaną przeznaczone na obsługę Programu (komponent konkursowy) oraz monitoring i ewaluację działania Programu. Ponadto będą wykorzystywane do wsparcia eksperckiego – analiz, raportów.

VI. BENEFICJENCI PROGRAMU

Podmiotami uprawnionymi do korzystania ze środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu są:

- Organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
- Podmioty określone w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

– prowadzące działania na rzecz młodzieży i z młodzieżą.

Uprawnione do aplikowania podmioty nie muszą posiadać statusu organizacji pożytku publicznego. Spółki akcyjne i spółki z o.o. oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2014 r. poz. 715), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich członków, udziałowców, akcjonariuszy i pracowników będą zobowiązane do załączenia statutu.

VII. PLAN FINANSOWY PASM

Planuje się, że realizacja Programu Aktywności Społecznej Młodzieży w 2015 r. będzie finansowana ze środków budżetu państwa w wysokości **5 mln zł** ujętych w ustawie budżetowej na rok 2015 w cz. 83 – Rezerwy celowe, poz. 34 *Środki na*

uzupełnienie dotacji celowych na świadczenia rodzinne (w tym na wypłatę świadczenia pielęgnacyjnego), świadczenia z funduszu alimentacyjnego i zasiłki dla opiekunów oraz na opłacenie składki emerytalnej i rentowej z ubezpieczenia społecznego a także na opłacenie składki na ubezpieczenie zdrowotne za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne i zasiłki dla opiekunów.

Wsparcie w ramach Programu ma charakter prefinansowy, co jest szczególnie ważne dla małych podmiotów aplikujących o środki w ramach Programu.

Wartość dotacji w ramach konkursu wyniesie od 20 000 zł do 200 000 zł.

Podmioty składające ofertę współfinansowaną w ramach Programu są zobowiązane do przedstawienia wkładu własnego w wysokości minimum 10 % wartości projektu. Za wkład własny uznaje się wkład finansowy oraz wkład osobowy, przy czym wysokość wkładu finansowego wniesionego do projektu wynosi:

- a) w przypadku projektów od 20 000 zł do 50 000 zł – nie mniej niż 1%,
- b) w przypadku projektów od 50 000 zł do 200 000 zł – nie mniej niż 4%.

Środki przeznaczone na realizację Priorytetu 5. Pomoc techniczna zostaną uwzględnione corocznie w planie finansowym wydatków ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Budżet składa się z dwóch części – dotacje i środki techniczne.

I część dotacji: 93% budżetu rocznego, II część dotacji – środki techniczne: do 7% budżetu rocznego.

Do wyboru ofert do dofinansowania ze środków PASM zastosowanie będą miały przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

VIII. PODMIOTY UCZESTNICZĄCE W REALIZACJI PROGRAMU I ICH ZADANIA

Instytucja Zarządzająca i Instytucja Wdrażająca

Instytucją Zarządzającą jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna za zarządzanie i wdrażanie Programu. Instytucja Zarządzająca może wybrać Instytucję Wdrażającą Program. Do szczegółowych zadań Instytucji Zarządzającej należą, m.in.:

- a) opracowanie zasad przeprowadzenia otwartego konkursu ofert,
- b) opracowanie formuły składania wniosków i sprawozdań,
- c) prowadzenie sprawozdawczości rocznej i końcowej z realizacji Programu,
- d) określenie kryteriów kwalifikowalności wydatków objętych dofinansowaniem.

Zadania Instytucji Wdrażającej mogą dotyczyć m.in.:

- a) przyjmowania wniosków aplikacyjnych od beneficjentów,
- b) dokonywania wyboru projektów do współfinansowania i podpisywania umów z beneficjentami,
- c) monitorowania realizacji poszczególnych projektów,
- d) weryfikacji wykorzystania środków przez beneficjentów, w tym kontroli na miejscu,
- e) przechowywania wszelkiej dokumentacji związanej z realizacją projektów, zgodnie z procedurami archiwizacji dokumentów programu.

IX. WARUNKI I ZASADY SKŁADANIA OFERT I REALIZACJI PROGRAMU

W ramach konkursu:

- oferta składana jest do urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
- przyznawanie dotacji odbywać się będzie w trybie otwartego konkursu ofert,
- postępowanie konkursowe odbywać się będzie przy uwzględnieniu zasad określonych w ogłoszeniu o konkursie,
- oferta jest składana zgodnie ze wzorem oferty, stanowiącym załącznik do ogłoszenia, oraz warunkami zawartymi w ogłoszeniu.

Po zakończeniu realizacji zadania finansowanego z Programu podmiot przedstawia ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego sprawozdanie w ujęciu merytorycznym i finansowym, zgodne ze wzorem stanowiącym załącznik do umowy.

X. NADZÓR NAD REALIZACJĄ PROGRAMU

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego decyduje w drodze konkursowej o podziale środków w ramach Programu.

W uzasadnionych przypadkach minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego może, w trakcie i po realizacji Programu, przeprowadzić jego kontrolę.

Ponadto realizacja Programu będzie podlegała monitoringowi. Monitorowanie służy zapewnieniu o odpowiedniej jakości wdrażania Programu Aktywności Społecznej Młodzieży. Jest ono prowadzone przez Instytucję Zarządzającą i Radę Działalności Pożytku Publicznego.